

خلاصه گزارش‌های ده‌گانه

«راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار بانک جهانی»

بانک جهانی با همکاری شرکت تأمین مالی بین‌المللی (IFC)، گزارش‌های سالیانه «انجام کسب‌وکار»^۱ را از سال ۲۰۰۳ تهیه و منتشر می‌کند. در این گزارش‌ها قوانین و مقررات مرتبط با کسب‌وکار و نحوه اجرای آنها در ۱۸۹ کشور و در قالب ۱۱ نماگر تأثیرگذار در چرخه طول عمر کسب‌وکارهای کوچک و متوسط بررسی می‌شوند. نماگرها عبارتند از: شروع کسب‌وکار، مجوزهای ساخت‌وساز، اخذ انشعاب برق، ثبت مالکیت، دریافت اعتبار، حمایت از سهام‌داران خرد، پرداخت مالیات، تجارت فرامرزی، اجرای قراردادهای حل‌وفصل ورشکستگی و به‌کارگیری نیروی کار که نماگر به‌کارگیری نیروی کار در رتبه‌بندی کشورها تأثیری ندارد. رتبه جمهوری اسلامی ایران در این گزارش‌ها در طی زمان همواره بدتر شده است به طوری که از ۱۰۸ در سال ۲۰۰۶ به ۱۵۲ در سال ۲۰۱۴ رسیده است.

با توجه به جایگاه نامناسب جمهوری اسلامی ایران در این گزارش‌های بین‌المللی، گروه مطالعات کسب‌وکار در مرکز پژوهش‌های مجلس، به سفارش کمیسیون حمایت از تولید ملی و نظارت بر اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل‌وچهارم قانون اساسی پروژه‌ای مطالعاتی با هدف «بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب‌وکار» را آغاز کرد. این پروژه در قالب ۱۰ گزارش متناسب با ۱۰ نماگر مؤثر در رتبه‌بندی انجام کسب‌وکار، در بازه زمانی خردادماه ۱۳۹۲ تا آبان‌ماه ۱۳۹۳ و با همکاری ۴۸ نفر از متخصصان و کارشناسان موضوعات نماگرهای انجام کسب‌وکار اجرا شده است. در گزارش‌های مرکز پژوهش‌ها، با به‌کارگیری روش‌های کتابخانه‌ای و پیمایشی، مجموعه‌ای از راهکارها و پیشنهادها، حذف یا وضع قوانین، مقررات و رویه‌های اجرایی به‌منظور دستیابی به جایگاه اول منطقه سند چشم‌انداز در هر نماگر، با فرض ثبات وضعیت همه کشورها براساس گزارش ۲۰۱۴ بانک جهانی ارائه شده است.

معاونت پژوهش‌های
اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

در این مطالعات با انطباق مندرجات گزارش‌های بانک جهانی درباره ایران با واقعیات موجود در کشور مشخص شد میان اطلاعات مورد استفاده بانک جهانی برای تعیین وضعیت و رتبه ایران، با اطلاعات صحیح و واقعی اختلاف فاحشی وجود دارد. به همین دلیل پیشنهاد می‌شود گام نخست برای بهبود رتبه کشور، اصلاح اشتباهاتی باشد که به دلیل ارائه اطلاعات ناقص و یا قدیمی همه‌ساله از طریق پرسش‌شوندگان منتخب بانک جهانی، به واشنگتن ارسال می‌شود.

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۱۴۰۴۳

تاریخ انتشار:

۱۳۹۳/۹/۲۳

مرکز پژوهش‌های مجلس در تابستان سال ۱۳۹۳، نتایج ۶ گزارش از این پروژه، را در اختیار دفتر پایش و بهبود محیط کسب‌وکار وزارت امور اقتصادی و دارایی قرار داد تا در مکاتبه با بانک جهانی و اصلاح اطلاعات مربوط به ایران در گزارش ۲۰۱۵ مورد استفاده قرار گیرد. بانک جهانی ضمن پذیرش برخی از اصلاحات به‌ویژه درخصوص نماگر «شروع یک کسب‌وکار» اصلاح بسیاری از اشتباهات را منوط به تأیید فعالان بخش خصوصی مشارکت‌کننده در

تکمیل پرسشنامه‌ها دانست. اگر چه در گزارش ۲۰۱۵ بانک جهانی رتبه ایران در نماگر شروع کسبوکار از ۱۰۷ در گزارش سال ۲۰۱۴ به ۶۲ بهبود یافت و این مسئله خود نشان‌دهنده امکان خطای بیش از ۴۰ درصد در اطلاعات مورد استفاده برای محاسبه رتبه یک نماگر و نیز امکان اصلاح آن از سوی بانک جهانی است، اما به نظر می‌رسد تنها راه دستیابی به جایگاه واقعی کشور در همه نماگرها، مشارکت فعالان اقتصادی آگاه و مطلع در پروژه انجام کسبوکار باشد.

لازم به یادآوری است از آنجا که این گزارش‌ها ویژگی‌های مشترک محیط حقوقی و اداری انجام کسبوکار در همه کشورها را طوری اندازه می‌گیرند که با هم قابل مقایسه باشند، به ناچار برخی از مؤلفه‌های مهم محیط کسبوکار نظیر فرهنگ کاری، مفاسد اقتصادی، بی‌ثباتی اقتصاد کلان و تحریم‌های بین‌المللی را نادیده می‌گیرند. به همین دلیل بهبود رتبه ایران در گزارش جهانی انجام کسبوکار نباید به معنی «بهبود محیط کسبوکار» تلقی شود. برای بهبود محیط کسبوکار ابتدا باید مؤلفه‌های ملی محیط کسبوکار یعنی عواملی که بر اداره یا عملکرد بنگاه‌های ایرانی مؤثرند ولی خارج از کنترل مدیران این بنگاه‌ها قرار دارند، تعیین شوند. طبق ماده (۴) قانون بهبود مستمر محیط کسبوکار اتاق‌های تعاون و بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی موظفند شاخص‌های ملی محیط کسبوکار را به‌طور سالیانه و فصلی و به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی سنجش و اعلام نمایند، اما تاکنون اقدامی در این خصوص صورت نگرفته است.

مجموعه مطالعات «راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسبوکار بانک جهانی» نشان می‌دهد، بدترین وضعیت نماگرهای انجام کسبوکار با استفاده از اطلاعات واقعی، مربوط به «تجارت فرامرزی» و «مجوزهای ساخت‌وساز» در ایران است. فرآیند طولانی و پیچیده تجارت خارجی در ایران با وجود تأخیر در راه‌اندازی پنجره واحد تجاری به نحوی که بیش از ۳۰ دستگاه مرتبط با تجارت خارجی را به هم متصل کند؛ فقدان مدیریت واحد شهری، که موجب افزایش هزینه و زمان در مقایسه با سایر کشورها برای اخذ مجوز ساخت‌وساز و انشعاب برق در ایران شده و به روز نبودن قانون ورشکستگی و کندی ارگان تصفیه در ایران از مهمترین موانع بر سر راه فعالان اقتصادی بخش خصوصی در ایران است.^۱

۱. برای مطالعه جزئیات بیشتر رجوع شود به: گزارش‌های ده‌گانه «راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسبوکار بانک جهانی» در سایت مرکز پژوهش‌ها: <http://rc.majlis.ir>

جدول خلاصه نتایج مطالعات راهکارهای بهبود رتبه ایران در گزارش انجام کسب و کار بانک جهانی

نماگر	مؤلفه‌های تشکیل دهنده نماگر	اطلاعات گزارش ۲۰۱۴	اطلاعات مبتنی بر واقعیت	رتبه ایران در گزارش ۲۰۱۴	رتبه واقعی	تعداد اصلاحات لازم برای رسیدن به رتبه اول منطقه سند چشم‌انداز*		
						قانونی	مقرراتی	اجرایی
اجرای قراردادها	مراحل (تعداد)	۴۰	۲۸	۵۲	۱۸	۱۰	۲	۲۲
	هزینه (درصد از ارزش خولسته)	۱۷	بررسی نشده					
	زمان (روز)	۵۰۵	بررسی نشده					
پرداخت مالیات	تعداد پرداخت	۲۰	۲۰	۱۳۹	۷۱	۲	۱	۲
	نرخ (درصد)	۴۴/۱	۴۴/۱					
	زمان (ساعت)	۳۴۴	۱۵۲					
ثبت مالکیت	مراحل (تعداد)	۹	۶	۱۶۵	۵۲	۲	۲	۴
	هزینه (درصد ارزش واقعی ملک)	۱۰/۵	بین ۰/۸۷ تا ۰/۹۱					
	زمان (روز)	۳۶	۲۶					
حمایت از سهام‌داران خرد	افشا (۰ تا ۱۰)	۷	۸	۱۴۷	۱۶	۴	۲	۰
	مسئولیت مدیر (۰ تا ۱۰)	۴	۷					
	سهولت اقامه دعوی سهام‌داران (۰ تا ۱۰)	صفر	۶					
	قدرت حمایت از سهام‌داران (۰ تا ۱۰)	۳/۷	۷					
دریافت اعتبار	حقوق قانونی (۰ تا ۱۰)	۴	۶	۸۶	۵۵	۵	۲	۴
	اطلاعات اعتباری (۰ تا ۶)	۵	۵					
شروع یک کسب و کار	مراحل (تعداد)	۸	۶	۱۰۷	۶۵	۳	۲	۵
	هزینه (درصد از درآمد سرانه)	۳/۱	۰/۶					
	زمان (روز)	۱۶	۱۱					
	حداقل سرمایه (درصد از درآمد سرانه)	۰/۴	۰/۵					
انشعاب برق	مراحل (تعداد)	۷	۶	۱۶۹	۱۱۵	۴	۲	۷
	هزینه (درصد از درآمد سرانه)	۶۹۴/۹	۲۶۰/۴					
	زمان (روز)	۱۴۰	۹۵					

تعداد اصلاحات لازم برای رسیدن به رتبه اول منطقه سند چشم‌انداز*			رتبه واقعی	رتبه ایران در گزارش ۲۰۱۴	اطلاعات مبتنی بر واقعیت	اطلاعات گزارش ۲۰۱۴	مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده نماگر	نماگر	
اجرائی	مقرراتی	قانونی						واردات	صادرات
۱۶	۱	۱۴	۱۳۵	۱۵۳	۱۰	۱۰	اسناد (تعداد)	واردات	تجارت فرامرزی
					۱۴۱۹	۲۱۰۰	هزینه (درصد از درآمد سرانه)		
					۵۳/۵	۳۷	زمان (روز)		
					۶	۷	اسناد (تعداد)	صادرات	
					۱۵۶۹	۱۴۷۰	هزینه (درصد از درآمد سرانه)		
					۱۳/۵	۲۵	زمان (روز)		
۲	۱	۳۰	۹۶	۱۲۹	۳۱/۲	۲۲/۴	نرخ بازستانی	حل و فصل ورشکستگی	
					۹	۹	هزینه (درصد)		
					۳	۴/۵	زمان (سال)		
۱۳	۳	۴	۱۳۰	۱۶۹	۱۶	۱۶	مراحل (تعداد)	مجوزهای ساخت‌وساز	
					۵۹۳/۵	۲۲۴/۷	هزینه (درصد از درآمد سرانه)		
					۱۱۲	۳۱۹/۵	زمان (روز)		

* به دلیل اینکه اصلاحات پیشنهادی قوانین و مقررات در برخی موارد ناظر بر اصلاح یک ماده است و در برخی موارد تدوین یک طرح یا لایحه یا آیین‌نامه را می‌طلبد لذا تعداد اصلاحات مربوط به هر نماگر قابل مقایسه نیستند.

